

ОСНОВНІ СКЛАДОВІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ШКОЛИ

У статті окреслюється основні аспекти психологічної готовності старших дошкільників до шкільного.

Ключові слова: психологічна готовність, готовність до шкільного навчання.

У психолого-педагогічній літературі **готовність до школи** трактується як загальна розвиненість особистості, що дозволяє дитині залучитись до систематичного процесу навчання та успішно засвоїти його зміст, як цілісна система властивостей і якостей, що повинен набути дошкільник у своєму фізичному, розумовому, естетичному, моральному розвитку. Рівень підготовки передбачає певний ступінь зрілості всього організму та нервової системи, завдяки чому дитина може справитися з підвищеними розумовими та фізичними навантаженнями. Крім того, суттєве значення має набутий запас елементарних знань про навколишній світ, найпростіші навички практичної та розумової діяльності, рівень розвитку мислення, мови та пізнавальних інтересів, рівень сформованості суспільних мотивів поведінки та морально-вольових якостей.

Основними складовими психологічної готовності до школи є мотиваційна, емоційно-вольова, розумова готовність [2, с. 49].

Найбільш значущим чинником для успішного навчання є розвиток мотиваційної сфери дитини. Тут виокремлюються три основні моменти. По-перше, потреба дитини в новому соціальному статусі школяра. По-друге, готовність прийняти й виконувати певні вимоги дорослих, мати певні обов'язки, бути відповідальним; іншими словами, мати «внутрішню позицію школяра». По-третє, бажання змінити ігрову діяльність на навчальну, мати домінуючий пізнавальний мотив навчання. За спостереженнями науковців, дітей, незважаючи на значну зацікавленість зовнішніми атрибутами шкільного життя (ранці, дзвінки, перерви, оцінки тощо), захоплює власне навчання як серйозна змістова діяльність, що має серйозний результат, важливий і для самої дитини, і для дорослих, які її оточують [2, с. 49].

У цей період життя дитини формується дуже важливе психічне ново-утворення, що є рушієм розвитку особистості дитини, - супідрядність мотивів. Діяльність старших дошкільнят усе більше спонукається не окремими, розрізненими мотивами, а певною системою мотивів, завдяки чому розвивається здатність дитини до морального вибору, що дає їй змогу діяти свідомо, самостійно, відповідно до суспільно значущих вимог [4, с. 49].

Одним із найсприятливіших чинників нормальної адаптації дитини до шкільного навчання є сформоване бажання йти до школи, вчитися, адекватні уявлення про школу, про ті вимоги, які висуваються до школяра. Тоді дитина з готовністю приймає шкільні правила, завдання, вимоги, умови, легко призвичаюється до нової соціальної ситуації [2, с. 53]. У цьому аспекті важливим моментом для правильної оцінки ступеня готовності дитини до школи є бесіда з дитиною про школу, спостереження за ігровою діяльністю дошкільника, зокрема його зосередженості на виконанні ігрових завдань навчального спрямування. Свідченням вольової готовності дитини до шкільного навчання є її прагнення ретельно виконати доручення дорослого, докладаючи при цьому вольових зусиль. Звичайно, слід також зважати й на бажання й уміння дитини підкорятися загальним правилам, виявляти терпіння тощо [7, с. 4].

Важливим компонентом психологічної готовності до школи є готовність дитини в емоційно-вольовій сфері: вміння регулювати свою поведінку в ситуаціях, пов'язаних із напруженістю, необхідністю зібратися, мобілізуватися й у стані втоми, довести справу до кінця [2, с. 54]. Шкільне життя дитини є суцільним підпорядкуванням певним правилам, тому психологи вважають, що саме соціальна зрілість - наріжний камінь готовності дитини до навчання [5, с. 70].

Емоційно-вольова готовність виявляється у відповідному рівні розвитку здатності дитини до керування своєю поведінкою: вміння виконувати вимоги вихователя, дотримуватися встановлених правил, виявляти наполегливість у досягненні поставленої мети, уміння виконувати розпочату роботу до кінця, незважаючи на привабливі подразники, що відволікають. Основу для розвитку довільності поведінки майбутнього школяра складає сформована до кінця дошкільного віку ієрархія мотивів [3, с. 193].

Важливим моментом роботи з дошкільником у плані його підготовки до школи є формування довільності не тільки поведінки, а й уваги, пам'яті. У найширшому плані слід вчити дитину робити не тільки те, що їй хочеться, а й те, що потрібно, хоч, можливо, й не хочеться [1, с. 7].

Значущими для емоційно-вольової готовності до школи є такі риси поведінки старшого дошкільника, як самостійність, організованість, дисциплінованість. Це, зокрема, виявляється у звичці дитини самостійно, без нагадувань і допомоги дорослих виконувати правила поведінки, у здатності використовувати звичні правильні способи дій у нових умовах, у прагненні виявити ініціативу, прийти на допомогу, в умінні контролювати свою діяльність задля досягнення результату, в умінні погоджувати свою поведінку з діями інших дітей, відчувати особисту відповідальність за свої вчинки. Інший важливий компонент емоційно-вольової готовності до школи - вміння дитини вибудовувати взаємовідносини з дорослими й однолітками. Адаптація до школи напряму залежить від того, наскільки в дитини сформовані якості «суспільності»: доброзичливе, шанобливе ставлення до товаришів, організаційні вміння, комунікабельність, готовність виявляти співчуття, надавати допомогу. Усе це сприяє створенню емоційно позитивного клімату спілкування з однолітками в новому колективі.

Безперечно, рівень емоційно-вольової, як і мотиваційної, готовності до школи прямо залежить від тих умов, у яких дитина зростала в дитячому садку й особливо в сім'ї [2, с. 55].

Розумова готовність дитини до навчання в школі виявляється передусім не в обсязі знань, якими володіє дитина, а в ступені розвитку мислення, загальному рівні розумового розвитку, у рівні володіння вміннями й навичками, які допоможуть їй вивчати ті чи ті предмети. Розумову готовність до школи доцільно визначити через такі компоненти: загальна обізнаність дитини із навколишнім світом, її світогляд; рівень розвитку пізнавальної діяльності й окремих психічних і пізнавальних процесів (сприймання, увага, увага, пам'ять, мислення, мовлення); наявність передумов для формування навчальних умінь і загалом умінь навчальної діяльності.

Показником розумових здібностей і загального психічного розвитку дитини є рівень володіння нею мовленням. Добре розвинуте мовлення передбачає вміння зв'язано, послідовно й зрозуміло для інших описувати предмет, картину, подію, передавати хід своїх думок, пояснювати те чи те явище, логічно розмірковувати на задану тему [6, с. 5].

До кінця дошкільного дитинства діти повинні оволодіти основними компонентами навчальної діяльності: вміння сприймати доступну навчальну задачу, зрозуміти й точно виконати вказівки вихователя, досягти результату роботи з допомогою вказаних дорослими шляхів її виконання, вміння контролювати свої вчинки й поведінку, якість виконання завдань, здатність критично оцінювати свою роботу й роботу інших дітей. Систематична й планомірна робота вихователів у дитячому садку має спрямовуватися на формування в старшого дошкільника здатності до багатостороннього аналізу предметів, до елементарного узагальнення на основі виявлених основних зв'язків, залежностей, ознак предметів і явищ, вміння порівнювати предмети на основі послідовного виявлення ознак їхньої схожості й відмінності. У майбутніх школярів як умова їхньої готовності до навчання має розвиватися самостійність розумової діяльності: вміння самостійно планувати свою практичну діяльність, реалізовувати її згідно з планом, вміння поставити просту пізнавальну задачу, розв'язати й застосувати її [3, с. 96].

Література

1. Закон України «Про дошкільну освіту» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.osvita.org.ua/pravo/law_OI/I
2. Голубева Э.А. *Способности и индивидуальность*. - М. : Знание, 1993. - 65 с.
3. *Готовність дитини до школи / Упоряд. : Л. Богуславська. К. : Рад. школа, 1989. — 230 с.*
4. Зайцева Л.І. *Формування математичної компетентності старших дошкільників : метод. посіб. / Х. : Веста, Видавництво «Ранок», 2008. - 160 с.*
5. *Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні: наук. - метод. посіб. / наук. ред. О.Л. Кононко. - К.: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. – 243 с.*
6. *Кондратенко Т. Д. Обучение старших дошкольников / Т. Д. Кондратенко, В. К. Котырло, С. А. Ладывир. — М. : Знание, 2006. - 471с.*
7. *Кондратова В. В. Розумове виховання дошкільників /В. В. Кондратова.- К. : Просвіта, 2009. - 301 с.*